

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1988 m. rugsėjo mėn. 17 d. / September 17, 1988 Nr. 182(33)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Lietuvių katalikų mokslo akademija – mokslo ir tikėjimo santykio saugotoja

Artėjant jau keturioliktajam Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimui, kuris šįkart vyks Romoje 1988 m. spalio mėn. 3-6 d., natūralu, kad visuomenės akys krypta į patį Akademijos gyvavimo faktą (įsteigta 1922 metais Kaune, didesnę dalį savo veiklos ji išvytė jau išėjimoje) ir jos nuveiktus darbus (ypač jos išstvermingą mokslinių-lituanistinių knygų leidybą) kaip akivaizdų Akademijos išnašos kultūrai irodymą. Tačiau patiems LKMA nariams šie kas trejus metus vykstantys suvažiavimai yra ir proga bandyti tiksliau suvokti Akademijos, kaip institucijos, savitumą lietuvių tautos religinėje ir kultūrinėje buityje (juk mokslinės apraiškos puoselėjamos daugelio kitų lietuviškų institucijų bei sąjūdžių) ir tuo pačiu išryškinti unikalią LKMA reikšmę mūsų tautai. Tokį žvilgsnį į Akademijos tikslus ir jos nueitą istorinį kelią įvairiomis progrom yra davę, tarp kitų, Juozas Brazaitis, Stasys Yla, Antanas Liūma, Stasys A. Bačkis – jų mintys yra išliekančios ir priemonos, nes įrikuotos į LKMA Suvažiavimo darbų tomus. Tačiau laikui bėgant ir pasaulio kultūrinėms sąrangoms keičiantis (pvz., dabarties meto Rytų-Vakarų, o taip pat Lietuvos ir išėjimo santykiavimo naujos galimybės ir nauji pavojai), naujų kartų LKMA nariams pakeičiant ankstesnius, ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos savęs supratimas visada lieka nesibaigiantis uždavinys, nes vien idėjiniai ir kultūriniai bei politiniai akcentai neišvengiamai nusveria kitus.

Tad su maždaug tokiu klausimu: kaip turėtų save suvokti Lietuvos katalikų mokslo akademija ir koks yra šiandieninis jos egzistencijos pateisinimas, kreipėmės į kun. Vytautą Bagdanavičių, kurio mąstysenoje mokslo ir tikėjimo santykis visada buvo viena iš jam pačiam svarbiausių problemų, o jis pats LKMA idėjai ir veiklai yra skyręs daug dėmesio ir pastangų, ilgus metus jis buvo Chicago LKMA Židinio darbu žiebiėjas ir skatintojas. Jam maloniai sutikus keliom mintim pasidalinti,

toliau spausdiname kun. Vytauto Bagdanavičiaus trejetą refleksijų apie Lietuvos katalikų mokslo akademijos demijos teologiškai pagrįstą savitą pobūdį, jai charakteringą istorinį kontekstą ir iš to išplaukiančius jos dabartinius uždavinius:

Mąstant apie Lietuvos katalikų mokslo akademijos reikšmę lietuvių tautai, nereikia žiūrėti į tai kaip į mokslinį liuksusą, bet kaip į labai gyvastingą reikalą. Mat marksizmas, kuris tebevadovauja lietuvių tautai jau daugiau kaip keturiasdešimt metų, yra mokslinis sąjūdis. Mokslo būdu jis veikia, kad Dievas ir tikėjimas ir ji būtų pastatytas ne tik kaip nerealybė, bet ir kaip priešingybė žmogaus protui ir jo laimei. Dėl to žmogų išlaisvinti iš tikėjimo reikšė tą patį, ką žmogui suteikti laisvę nuo prispaudėjo. Turint šitokią istorinę būklę prieš akis, tikėjimui atstovavimas ir jo ugdymas lietuvių tautoje nėra imanomas kitaip, kaip moksliniu būdu radimas priėjimo prie krikščioniškų tiesų. Tuo, žinoma, nenorima pasakyti, kad Dievo malonė neveikė ir neveikia Lietuvos žmogų, bet veikimas iš mūsų pusės gali būti sėkmingas tik moksliniu, ar, bendriau išsireiškiant, protiniu priėjimu prie krikščioniškų tiesų.

Dar ir kita visuomenė verta dėmesio, svarstant Lietuvos katalikų mokslo akademijos prasmę ir vaidmenį. Tai yra ta visuomenė, kuri dabar yra pasklidusi pasaulyje ir kuri daugia ar mažiau dalyvavo pačiame reikšmingiausiame lietuvių tautos pastekime šiame šimtmetyje, būtent Lietuvos nepriklausomybės kūrime. Ši visuomenė jau pačiu savo dalyvavimu toje situacijoje yra giliai ir kūrybiškai probleminė. Ši visuomenė turi nepaprastai gyvai išgyventą akistatą su moderniomis visuomeninėmis, politinėmis, kultūrinėmis ir literatūrinėmis problemomis. Tai liudija labai gyvas šių visų sričių atstovų pasireiškimas savoje visuomenėje. Tai liudija ne tik jų raštai, bet ir pirmieji LKMA suvažiavimai išėjimoje. Šios visuomenės santykis su kataliki-

Dr. Praną Germantą-Meškauską prisimenant

Konrado Valenrodo dvasia vokiečių okupacijos metais

DR. JUOZAS MEŠKAUSKAS

Dr. Pranas Germantas-Meškauskas gimė 1903 m. gruodžio mėn. 3 d. Pučkoriuose, Telsių apskrityje. Baigęs Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinį fakultetą, studijavo Vokietijoje, Leipzigo universitete, lingvistiką ir, parašęs darbą „Volksbrauerei im litauischen Familienleben“, 1936 metais gavo daktaro laipsnį. Studijuodamas Vokietijoje, ėmė žavėtis nacionalsocializmu; norėjo sukurti lietuvišką „Mein Kampf“, bet nerado pritarimo kitų lietuvių tarpe.

Grįžęs Lietuvon norėjo gauti darbą Klaipėdos Pedagoginiame institute. Tačiau Švietimo ministerijos generalinis sekretorius Kazimieras Masiliūnas, žinodamas dr. Prano Germanto palankų naciams nusistatymą, į Klaipėdą jo neskyrė. Germantas gavo darbą Saugumo departamente, kaip Spaudos skyriaus vedėjas.

Prieš karą Lietuvą vizitavo Tiltės Geštapo viršininkas, dr. Greffe. Pranas Germantas su juo susipažino, susidraugavo, ir vėliau dr. Greffe turėjo jam labai daug įtakos. 1940 m. birželio mėn. 15 d. rusams okupuojant Lietuvą, dr. Germantas pasitraukė į Vokietiją. Iš pradžių jis gyveno Tiltėje ir buvo dr. Greffe globojamas; vėliau jis išvyko į Berlyną. Jis ten įstojo į nacių partiją, lankė SD (Sicherheitsdienst) mokyklą, pasiekė SD karininko laipsnį. SD mokykla ir jo draugas dr. Greffe nuteikė dr. Praną Germantą nacionalsocialistiškai ir paskatino kovai prieš komunizmą. (Jo pavardė buvo Meškauskas. Kadangi jo gimtinė yra netoli Germanto ežero, jis pakeitė savo pavardę į Germantą. Man jis nėra giminė. Jis yra žemaitis, o aš esu aukštaitis.)

Kilus Sovietų Sąjungos ir Vokietijos karui 1941 m. birželio

komis tikėjimo tiesomis taip pat yra labai sąlygojamas mokslinio priėjimo. Ši visuomenė sudaro natūralią veiklos dirvą Lietuvių katalikų mokslo akademijos veiklai. Tačiau ji neturi būti palikta pasyvioje būklėje.

Svarstant Lietuvos katalikų mokslo akademijos uždavinius, reikia atkreipti dėmesį į tai, kokioje situacijoje šiandien stovi mokslo ir tikėjimo klausimas. Katalikiškoje švietimoje šis klausimas beveik visada buvo aktualus. Tačiau galbūt niekada jis nebuvo toks iššaukiantis kaip

mėn. 21 d., Lietuva iš Sovietų Sąjungos gana greitai išsilaisvino. Lietuvos vyriausybė, kuri rezistentų buvo sudaryta anksčiau, buvo paskelbta per radiją, dar rusams iš Kauno nepasitraukus. Kazys Škirpa, kuris buvo numatytas ministeriu pirmiškai, iš Berlyno nebuvo išleistas ir birželio 25 d. Berlyne jam buvo uždėtas namų areštas. Vokiečiai Lietuvos vyriausybės, pasivadinusios Laikinąja vyriausybe, sudarymu ir pasiskelbimu buvo nepatenkinti ir todėl Kazio Škirpos iš Berlyno neišleido. Lietuvos reikalus tvarkyti vokiečiai buvo numatė kitaip ir Lietuvos vyriausybė jiems buvo nepriimtina.

Birželio 24 d. dr. Pranas Germantas-Meškauskas iš Berlyno išvyko į Lietuvą, kaip jis pats sakė, organizuoti nacionalsocialistų partiją. Ją organizuoti buvo numatyta platesniu pagrindu, ir Vytautui Alantui, kuris paliko Berlyne Germanto pavaduotoju, buvo pavesta į organizavimo procesą įtraukti ir generolą Stasį Raštikį. Vokiečiai Raštikį gerai pažino ir tikėjosi, kad jis imsis vokiečių norimos politikos ir taktikos. Todėl birželio 27 d. Raštikis buvo atvežtas į Lietuvą. Daugelyje pasikalbėjimų su vokiečiais buvo reikalaujama, kad Lietuvos laikinoji vyriausybė atsistatydintų Tarybą. Įdomu, kad vokiečiai Raštikiui žadėjo duoti laisvę pasirinkti Tarybos narius tik su sąlyga, kad į Tarybą būtų pakviestas dr. Pranas Germantas-Meškauskas. Raštikis tokią tarybą sudaryti atsisakė (pgl. Stasys Raštikis, *Kovose dėl Lietuvos*, II, pp. 298-99). Iš to reikalavimo yra aišku, kad dr. Pranas Germantas vokiečiams buvo patikimas.

Dr. Pranas Germantas pačioje karo pradžioje pirmas iš Berlyno

šiam šimtmetyje. Tiek mokslas, tiek krikščioniškasis tikėjimas galbūt niekada nebuvo tokio lygio kovos būklėje kaip šiais laikais. Paliekant nuosaly marksizmo kovą su tikėjimu, ši kova vyksta ir vad. Vakarų kultūroje. Moderniame Vakarų kultūros pasaulyje žmogaus galių išvystymas yra pasiekęs tokio platumo, kad žmogui susidaro galimybė suvokti save tokį didelį, jog nelieka vietos kalbėti apie mokyto žmogaus tikėjimą.

Tačiau čia kaip tik yra pats aukštasis Lietuvos katalikų mokslo akademijos uždavinys. Nėra čia imanoma lengvai nurodyti šio uždavinio sprendimo galimybes. Galima tik atkreipti dėmesį į du pavojus, kurių šioje veikloje reikia išvengti. Visų pirma reikia susilaikyti nuo žmogaus nuosavų pastangų mažinimo. Bet iš kitos pusės, nereikia pasiduoti galvosenai, kad žmogus pats iš savęs turi visą savo buvimą ir žinajimo pateisinimą.

O baigiant norėtusi pacituoti ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos vadovo kun. dr. Antano Liūimos žodžius, atidarant dvyliką LKMA suvažiavimą

Stasys Užinskas

„Sutemos“, 1942
Aliejus, drobė, 190 cm x 178 cm

lietuvių atvyko į Lietuvą organizuoti nacionalsocialistų partiją. Nacionalsocializmas gal būtų radęs šokią tokią dirvą Lietuvoje prieš karą. Bet karo metu, kada nacionalsocializmas tiesiogiai buvo siejamas su vokiečiais, jų politika ir jų elgesiu Lietuvoje, jis pasidarė labai nepopuliarus. Kiek dr. Germantas stengėsi tą partiją organizuoti, aš nežinau. Jis dalyvavo nedidelėje voldemarininkų grupėje; kiek jis ten buvo aktyvus, aš taip pat nežinau, bet, atrodo, kad toje grupėje buvo už jį aktyvesnį. Jis turbūt tuojau pamatė, kad nacionalsocialisto lietuvių patrioto idėjos ir darbo planai bei metodai labai skiriasi

1982 m. lapkričio mėn. 24 d. St. Petersburg Beach, Floridoje, kuriais jis ragino Akademijos tolimesnius uždavinius regėti pasaulio dvasinės krizės perspektyvoje:

[Tai] kova už žmogaus dvasinį išlaisvinimą, už žmogaus teises ir jo gražinimą, už Dievo Apvaizdos planą. Tai naujos epochos formavimosi pradžia. Šioje kovoje ir šios naujos epochos formavime Akademijai Apvaizdos yra pramatyta ir paskirta funkcija lietuvių tautos intelektualinio ir dvasinio gyvenimo brendimui, o kartu pramatytos ir skirtos gausios Dievo dovanos ir malonės. Tai Dievo iššūkis Akademijai ir didingą kūrybą.

Šiame keturioliktajame Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavime, kurio paskelbtą programą sudaro labai plati paskaitų temų skalė, joje išlaikytas balansas tarp istorinės priegijos ir šio meto aktualijų, o paskaitininkų didelė proporcija yra jau išėjimoje brendę ar net gimę mokslininkai, liudydų, kad Akademija kun. Antano Liūimos apibūdinta jai iššūkiu tebėra pasirodusi rimtai sutikti. (a.l.)

nuo nacionalsocialisto vokiečio. Jam turbūt aiškėjo, kad vokiško nacionalsocializmo planai ir norai Lietuvos ir lietuvių tautos atžvilgiu lietuviams yra nepriimtini. Dr. Germanto nacionalsocialistinėje galvosenoje ir orientacijoje, jam susidūrus su lietuviška orientacija, lietuvių planais ir uždaviniais, prasidėjo fermentacija – lietuviška, patriotiška.

Lietuvoje tuo metu pradėjo reikštis voldemarininkai. Iš anksčiau buvusių prof. Augustino Voldemaro šalininkų vieni rusų okupacijos metu buvo pasitraukę į Vokietiją, kiti pateko į kalėjimus. Atėjus vokiečiams, išleisti iš kalėjimų ir grįžę iš Vokietijos pradėjo reikštis, pateko vokiečių įtakon ir į Geštapo pinkles. Kur buvo Voldemars tuo metu, niekas nežinojo. Voldemarininkų tarpe reikšėsi J. Pyragius, V. Stanevičius, kapitonas Kviecinškas, Taunys, J. Vokietaitis, V. Reivytis, taip pat ir dr. Pranas Germantas. Geštapo pareigūno Kurmio nurodymu, jie surengė prieš Laikinąją vyriausybę pučą ir veikė prieš Lietuvos vyriausybę. Tačiau imtis vyriausybės pareigų jie nesiryžo, nes, kaip Zenonas Ivinskis sako (*I laisvė*, 1955, Nr. 6), ginti nepriklausomybės siekimus būtų buvę nusikaltimas prieš Geštapo, o nepriklausomybės išsižadėti būtų nusikaltimas prieš lietuvių tautą.

Lietuvos Laikinoji vyriausybė 1941 m. rugpjūčio mėn. 5 d. buvo pakviesta pas generalkomisarą von Renteln, kuris pareiškė, kad Lietuvos valstybės klausimas bus sprendžiamas po karo ir kad Laikinosios vyriausybės darbas jį laiko baigtu ir krašto valdymą perims pats generalkomisaras. Po tokio pareiškimo Lietuvos Laikinoji vyriausybė, grįžusi iš priėmimo pas generalkomisarą, sukviėtė paskutinį savo posėdį,

kuriame pareiškė, kad dėl pašalinų kliūčių ir spaudimo savo darbą sustabdo.

Laikinajai vyriausybei darbą sustabdžius, generalkomisaras sudarė tarėjų kabinetą, tarėjų tarybą ar tarėjų kolegiją – nežinau, kaip ją geriau pavadinti. Pirmuoju generaliniu tarėju generalkomisaras von Renteln paskyrė generolą P. Kubiliūną. Švietimo tarėju generalkomisaras paskyrė dr. Praną Germantą-Meškauską. Jis perėmė pareigas iš Laikinosios vyriausybės švietimo ministerio Juozo Brazaičio-Ambrazevičiaus. Dr. Pranas Germantas Juozą Brazaitį asmeniškai gerbė, vertino ir jo padarytus švietimo srityje patvarkymus toleravo, stengėsi juos išlaikyti ir juos tęsti. Generalkomisariatas nuo pat pradžios daugiausia spaudė tarėjus, kurie vienu ar kitu būdu buvo surišti su ūkio reikalais. Tarėjų nesutikimas ar protestas prieš reikalavimus nieko nereiškė. Kai kurie tarėjai stengėsi remtis veikiančiais teisiniais nuostatais, kaip Juozas Brazaitis sako (pgl. Juozas Brazaitis, *Raštai*, VI, p. 107), ir apeiti vokiečių potvarkius. Tuo labiausiai naudojosi švietimo tarėjas dr. Pranas Germantas.

Vokiečiai norėjo pakeisti, perauklėti lietuvišką inteligentiją ir padaryti ją palankią savo tikslams. Vokiečiai manė, kad dr. Germantas tam labai tinka. Ir dr. Germantas, puikiai žinodamas vokiečių tikslus, jiems pasakė: „Leiskit man išplėsti mokyklų tinklą ir aš perauklėsiu naciškai visą naująją inteligentiją“. Naciai jam leido ir Germantas dirbo. Bet dirbdamas apie nacionalsocializmą arba nacizmą jis niekur nekalbėjo. Švara ir tvarka, darbas ir mokslas – buvo jo tema. Dr. Germantas, lietuvis patriotas, pradėjo vokiečių po- (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

- LKMA suvažiavimui artėjant • Dr. Pranas Germantas-Meškauskas
- A. a. Adolfas Markelis • Adolfo Markelio apsakymas • Naujasis „Poezijos pavasaris“ • Danguolės Sadūnaitės eilėraštis • Ragi-nimas reabilituoti Vinčą Krėvę ir Mykolą Biržišką • Solistas Edward Zelnis • Chicago teatruose

Dr. Pranas Germantas-Meškauskas

(Atkelta iš 1 psl.)

tvarkių vengti, jų nevykdyti, dažniausiai remdamasis juridiniais motyvais.

Vokiečiai spaudė, kad vokiečių kalba būtų mokoma pradžios mokyklose nuo pat pirmojo skyriaus. Pedagoginiais ir techniniais motyvais švietimo vadybai pavyko nustumti tą dėstymą iki ketvirtosios skyriaus. Vokiečiai norėjo mokytojų seminarijas iš 8 sumažinti iki 4, t. y. 4 seminarijas uždaryti. Dr. Germantas paliko 4 seminarijas, bet patvarkė, kad kiekviena iš jų turėtų savo filialę, t. y. mokyklą tuo pačiu vardu kitoje vietoje. Taip liko 4 seminarijos su 4 filialėmis. Vokiečių vadovybė norėjo sumažinti gimnazijose mokinių skaičių. Nerasdami kito būdo, įsakė uždaryti paraleles klases, motyvuodami lėšų stoka. Tarėjas Germantas rado būdą suorganizuoti tėvų komitetas, kurie rūpintųsi paralelių klasių mokytojams algų mokėjimu, ir net pats surado tam reikalui lėšų. Paraleles klases pasiliko. Vokiečiai norėjo mokyklose steigti „Hitlerjugend“ organizaciją. Nerado tam reikalui patikimo organizatoriaus ir vado. Tarėjas jo neieškojo, o vokiečiams aiškino, kad tai esąs labai svarbus postas ir norint, kad idėja nebūtų sukompromituota, reikia labai gero vado, kurio jis tuo tarpu nerandąs.

Dr. Pranas Germantas darė viena, o vokiečiams sakė kita. Jis buvo dvylypė asmenybė. Viena — jis buvo indoktrinuos ir nuteiktas nacionalsocialistai ir daugiau ar mažiau provokiskai, kita vertus — jis buvo lietuvis patriotas. Nacionalsocialistai indoktrinacija nesugebėjo iš jo išrauti lietuviško patriotizmo. Nacionalsocialistai nusteikimai pas jį mažėjo, o lietuviškas patriotizmas išryškėjo ir pasiekė aukščiausią laipsnį. Įtempimas tarp dr. Prano Germanto ir generalkomisariato bei Gestapo didėjo ir gilėjo. Germantas tai matė ir žinojo, bet savo žemaitišku užsišpyrimu, atkaklumu ir patvarumu tęsė savo lietuvišką patriotinį darbą.

Būnant Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto dekanu, man su švietimo vadyba ir dr. Germantu teko turėti nemažai reikalų. Reikalus tekdavo atlikti ir spresti su pačiu tarėju dr. Germantu arba per Aukštojo mokslo departamento

Dr. Prano Germanto palaikų laidotuves 1945 metų pavasarį Kopenhagoje.

direktorių dr. A. Jušką. Vilniaus universitetas pradėjo organizuotis, Lietuvai atgavus Vilnių. Pradžioje Medicinos fakultetas buvo medicinos skyrius prie Gamtos mokslų fakulteto. Lietuvos Laikinių vyriausybė medicinos skyrių atskyrė nuo Gamtos mokslų fakulteto ir padarė jį Vilniaus universiteto Medicinos fakultetu. Dr. Pranas Germantas, būdamas švietimo tarėju, Medicinos fakultetą vystė toliau, paskirdamas jo dekaną, katedrų vedėjus, asistentus. Dažnai jis klausdavo patarimų, nurodymų, kuriuos jis priimdavo labai mieliai, pvz., dėl fakulteto struktūros, katedrų skaičiaus, personalo ir kt. Kooperacija buvo labai sklandi. Vieną kartą jis pasikvietė marie ir Valstybės teatro rūmus, kur jis turėjo kambarį ir atvažiuodamas iš Vilniaus į Kauną priiminėdavo savo interesantus. Paaikėjo, kad jis noris atleisti Vytauto Didžiojo universiteto rektorių prof. Gravrogką ir siūlė man paimti Vytauto Didžiojo universiteto rektoriaus pareigas. Man atsisakius, situacija paliko ta pati, rektorius nebuvo atleistas. Mano santykiai su dr. Germantu buvo oficialūs ir korektiški, bet nuosirdūs.

Apskritai, dr. Prano Germanto veikla švietimo srityje buvo labai pozityvi ir patriotiška. Mokyklų vadovybės, mokytojai ir mokiniai gerėjosi ir džiaugėsi dr. Germanto veikla. Mokyklose ir visuomenėje pagrindis puolė ir rašė prieš vokiečius, — rašė prieš palankesnius vokiečius tarėjus. Dr. Germantas pagrindžio nebuvo liečiamas ir kritikuojamas. Vokiečiai tai pastebėjo ir dr.

Germantą pradėjo įtarti. Dr. Germantas pogrindžio veikėjus prašė jį pulti ir kritikuoti, nes jam būsią tada lengviau dirbti su vokiečiais. Jis pats rašė mokykloms labai griežtus aplinkraščius, kaltinančius nusiteikimais prieš vokiečius, ir duodamas nurodymus ir patvarkymus, kad to nebūtų. Tačiau per savo patikimus žmones sakydavo, kad jo tų aplinkraščių ir nurodymų nesu-tydėtų. Kad dr. Germantas vokiečiams sakė viena, o darė visai kita, pastebėjo ir patys vokiečiai ir suprato dr. Germanto dvigubą laikyseną ir veiklą. Nacional-socialistaiškas nusistatymas jam nekludė veikti prieš vokiečius. Išėita mokykla, naciškos sukotos ir klasingos priemonės jam buvo žinomos ir parankios jo veiklai.

Vokiečiams reikėjo darbo jėgos ir frontuose žmonių. Vokietijoje buvo pusiau kariška organizacija — Arbeitsdienst. 1942 m. rugpjūčio mėnesį vokiečiai pareikalavo iš švietimo tarėjo dr. Prano Germanto išleisti potvarki, kad jaunimas, norėdamas studijuoti, pirmą turėtų atlikti darbo tarnybos (Arbeitsdienst) prievolę. Tik ją atlikęs, jaunuolis gali būti priimtas į universitetą ar kokią kitą aukštąją mokyklą. Darbo prievolės organizacijos narius vokiečiai dažnai įjungdavo į kariuomenę ir pasūsdavo į frontą. Dr. Germantas tai gerai žinojo ir atsisakė tokį potvarkį išleisti, remdamasis tuo, kad universitetai yra autonomiškos įstaigos ir jos pačios nustato, kas yra į universitetą priimtinas ir kas ne. Jis, tarėjas, neturįs teisės kištis į universitetų vidaus reikalus. Tuomet jam vokiečiai, SD, įsa-

kė pakviesti Kauno ir Vilniaus universitetų senatų narius į Saugumą posėdžiui. Vilniaus universitetui atstovavo prorektorius prof. D. Krivickas, o Vytauto Didžiojo universitetui Kaune atstovavo prorektorius prof. J. Zubkus, sekretorius prof. J. Grinius ir dekanai prof. Steponas Kairys, prof. Zenonas Ivinskis ir prof. Juozas Meškauskas. Tame posėdyje dalyvavo ir švietimo tarėjas dr. Pranas Germantas. Didelėje Saugumo salėje mes sėdėjome žemai, o Saugumo du valdininkai ant scenos. Posėdžiui, jei tai galima taip pavadinti, vadovavo Saugumo valdininkas Mueller. Po trumpo įžangos jis pareiškė, kad universitetų senatai čia yra pakviesti pasisakyti, ar jie sutinka su reikalavimu, kad stojant į universitetus, pirmiausia būtų atlikta Arbeitsdienst, ar nesutinka. Kiekvienas iš senatų narių turėjo pasisakyti. Kiekvienas iš profesorių pasisakė, kad nesutinka su tokio potvarkio įvedimu, ir kiekvienas savo nesutikimą motyvo įvairiais argumentais. Paskutiniam profesoriui, kuriuo buvau aš, pasisakius, Muelleris stvėrė ginklą ir pasakė: „Dr. Pranas Germantas yra laisvas ir gali eit namo, o visi kiti čia dalyvaujant senatui nariai esate areštuoti ir tuojau būsite išvežti į kalėjimą“. Dr. Germantas prieš mane priėjęs paklausė, kuo jis galįs man padėti. Mano žmona tuo metu su vaikais atostogavo mano tėviškėje, Vajėsiuose. Dr. Germantui daviau adresą ir paprašiau, kad jis praneštų mano žmonai, kas įvyko. Visi areštuotieji buvome nuvežti į Kauno sunkių darbų kalėjimą ir uždaryti į vieną kamerą. Studentija ir visas kraštas sunerimo, pradėjo judėti. Vokiečiai reakcijos pabūgo. Po savaitės kalinio buvome visi nuvežti pas Saugumo viršininką Jaeger, kuris pasakė „pamokslą“, išbarė, kad neprisidedame prie naujosios Europos kūrimo ir, pasiūlęs apie tai pagalvoti, paleido namo.

Po šito įvykio švietimo tarėjo dr. Germanto santykiai su vokiečiais dar pablogėjo. Vokiečiams paaikėjo jo išsisukinėjimai bei vokiečių apgaudinėjimai ir jo griežtas nepritarimas vokiečių politikai ir jų taktikai. Viename tarėjų posėdyje pas generalkomisarą von Renteln jis iškritikavo vokiečių politiką ir jų taktiką, o dėl Arbeitsdiensto vietoj anksčiau jam įprasto „jawohl“ pasakė „nein“. 1943 m. kovo (Nukelta į 4 psl.)

A. a. Adolfas Markelis 1985 metų rudenį, kada jis dalyvavo „Ateities“ akademinio savaitgalio programoje, supažindindamas klausytojus su Algirdo Landsbergio drama „Vaikai gintaro rūmuose“ per šios knygos sutiktuves Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Nuotrauka Jono Kuprio

Su a. a. Adolfu Markeliu atsisveikinant

Po sunkios ligos šių metų rugpjūčio 26 dieną savo namuose Cicero, Illinois, mirė rašytojas Adolfas Markelis. Jis gimė 1921 m. gegužės 16 d. Elvenių kaime, Dusetų valsčiuje, Zarasų apskrityje. Buvo pasirinkęs mokytoju profesiją, bet tą darbą Lietuvoje jam neilgai teko dirbti. Karo metu jis atsidūrė Austrijoje, kur ketverius pokario metus praleido Salzburge. Čia gyvendamas Adolfas Markelis studijavo, toliau dirbo mokytoju darba, išjungė lietuviško laikraščio redagavimą. Į Jungtines Amerikos Valstybes jis atvyko 1949 metais. Iš pradžių įsikūrė Grand Island, Nebraskoje, o vėliau atsikėlė į Cicero, Illinois. Studijavo Technology Chicagoje.

Kurti grožinę prozą Adolfas Markelis pradėjo dar Austrijoje ir tęsė atvykęs į JAV. Savo noveles, daugiausia humoristinio pobūdžio, spausdino Ateities žurnale ir Draugo kultūriname priede. 1981 metais išleido savo novelių rinkinį, pavadintą *Nebaigtoji simfonija* (Chicago: Lietuviškos knygos klubas). Atrinktos dvylika novelių, knygoje sudėtos

chronologine tvarka, buvo parašytos tarp 1949 ir 1981 metų. Temas savo novelėms ir apsakymams Adolfas Markelis rinkosi iš realių gyvenimo situacijų — iš pokarinės stovyklinės lietuvių pabėgėlių buities, į kurią jis žvelgė pro linksnumo skraistę ir traktavo su lengva ironija. Ypač vykę kai kurie jo komiški, bet kartu ir melancholiški personažai iš tų stovyklinių laikų. Vėlesnės jo novelės jau bandė ir kiek kitokią kryptį — koncentravosi į psichologines žmogaus gelmes ir siekė bent kiek praskleisti jų paslaptį. Apie Adolfo Markelio kūrybą rašydamas, rašytojas Jurgis Gliuda jo talentą ir jo viziją taip apibūdino: „Adolfas Markelis yra puikus pasakotojas, įvaldęs ne tikai novelės žanrinės ypatybes, bet ir turįs savų, kitur neatrandamų personažų. Tai žmogus svetimybėje, ant yrancios iliuzijos žemės. Tai žmogus, paviršutiniškai sutapęs su svetimybėje, o iš esmės nepriimamas svetimoms jam aplinkoms. Tai svetimų kraštų gerovės nevertinąs svajotojas“ (Draugas, 1981.9.26). Geriausias Adolfo Markelio kūriniai turbūt yra tie, kuriuose

jis įstengia paliesti savo veikėjų slapčiausią laimės ilgesį. Išleidęs pirmąją knygą, trumpąją prozą rašė ir toliau — jo novelė „Kalėdų dovana“, keliose plotnėse sprendžianti atsisteisimo temą, buvo išspausdinta *Draugo* kultūriname priede 1983.12.24. O šiame numeryje spausdinamas apsakymas „Tėvas“ buvo baigtas rašyti ir dailinti tik šių metų pavasarį. Mirtis atėjo, kai dar toli gražu nebuvo baigtos, nei išsemtos, nei išsakytos, visos kūrybinės svajonės.

Tuo tarpu be Adolfo Markelio Chicagos lietuvių kultūriname gyvenime liks didelė spraga. Jis buvo labai plačių interesų ir gabumų žmogus — jam buvo artima ne tik literatūra, bet ir menas, ir teatras. Ir su neblėstančiu, nors ir nuosaikiu entuziazmu jis mokėjo dalintis savo žiniomis, įžvalgom ir rūpestčiais su platesne visuomene — daugybę kultūrinių renginių, kurių programoms prašomas jis neatsisakydavo padaryti inaišą, spaudoje ir organizacijose, kaip Lietuvių rašytojų draugija, Lietuvių dailės mokykla, kurių valdybose jis ištikimais ir pasišventusiais dirbo. A. a. Adolfo Markelio ypač pasigėmė ir šiuose puslapiuose, nes jis buvo vienas iš nuosirdžiausių ir pajėgiausių *Draugo* kultūrinio priedo bendradarbių.

(a. II.)

Adolfas Markelis

Tėvas

Dažnai jį matau parapijos salėje, įdėmiai besiklausantį paskaitininko žodžių, pakreipusį mažą galvelę, tartum žvelgiantį kažkur į tolimoje žaliuojančius beržus ar į miško pajudusį ruožą horizonte, vasaros vėju vilnijant virš pražyduosiu rugių laukų, skleidžiančių žiedadulkių miglą, kylančią iš tos vilnijančios beribės platumos. Visur vienišas, bekalbis, šešėliškas, lyg ne jis pats ten sėdėtų trečioje eilėje, o iš karsto juoda eilute apsirėngęs jamėnas. Suvargęs, sulysęs. Taip galėjo jis atrodyti tik ką grįžęs po Pirmojo pasaulinio karo iš vokiečių nelaisvės, kokį esu matęs ovale parudusio nuotraukoj. Įdubę žandai, ant viršugalvio caro kareivio kepurė su atkištu snapu. Dabar lyg matau jo siaurą kaklaraiščiu, apdribusį švarką, nešiotą kažkada apy- stambio vyro, įdubusiais keliais, nemačiusias lygintuvo kelnes, suveržtas plonu iš pakeltinės nupjautu diržu su pajudusia vario sagtim. Jis lyg ir netiko šioms laikams, kada ir apseniai vyrai užsikabina auksinį retežėlį ant kaklo, atsilapoja, praskleiddami šeriuotą krutinės audinį. Nepriklausė gal nė tiems, kurie dar iš prieškario metų pasipuošę stambiu mazgu surištu dryžuotu kaklaraiščiu, maskatuojančiu iš po storo šiurkštaus milo švarko, negalėdavo paslėpti artojo prakaito, besiskleidžiančio atlidu metu šventurijoje po liepomis. Jis sėdėjo bespalvis, bejausmus, ežiuku kirptais, viršugalvyje praskyduosius plaukais, išskėles galvelę, kad geriau išgirstų ir prisimintų paskaitininko žodžius apie Vasario šešioliktosios reikšmę, trėmimus į Sibirą ar kalėjimus uždarytus po

grindžio veikėjus. Iš po siauros kaktos žvelgė pilkšvos akys, tėviškės rudens lietaus spalvos įlomėse. Nepriklausė šiam pasauliui, nė šiam laikui nei savo apsirėngimui, nei išvaizdai. Kažkuo nepritapo prie kitų salėje sėdinčių klausytojų. Jis buvo lyg ką tik atvykęs iš tėviškės, iš gimtojo sklypo, perkėles karves, dar tebekepiančias neseniai pjauto šieno pradalgiais ir molžemiu, iškastu linų markai, rudeniui, naminio tabako kvapu. Jis priklausė gryčiai, krikštasuolei, apyžalių juodalksnio malkų spragėjimui ir šnypštimui krosnyje ir tam begaliniam laukų platumui ir sniego dangai, dar labiau išplečiančiai vienkiemio vienišumą baltų žiemos vakaro prieblandoj. Ar kas iš šalies pastebėjo jo išskirtinumą, nežinau. Greičiausiai ne. Jis nesulaukė dėmesio nei kaip žmogus, nei kaip jo šešėlis, bet aš jį vis matydavau sėdintį parapijos salės priekyje, trečioje eilėje. Nežinau, kaip jis įsilinkdavo, nei kaip išnykdavo. Galbūt kaip sapnas, be mažiausio batų girgžtelėjimo, kaip juodas paukštis be planuojimo, gal kaip žvaigždžių šviesoj ištįsęs šešėlis. Jis buvo mano tėvas.

Jį išvėžė pokario metais į Vorkutą drauge su vienu mano broliu. Man niekad nepavyko pilnai išsiaiškinti už ką. Tarybinio žodynu kalbant, mes nepriklausėme nei buožiui, nei vidutiniokų klasei. Mes buvome mažamečiai kaip ir dauguma Rytų Aukštaitijos ūkininkų. Gyvenome diena iš dienos, priklausydami nuo vasarų: jei rugiapjūtė giedra ir jei spėjame suvežti javus į kluoną prieš aušrą, tai šešių asmenų šeima šiaip taip prasimaitindavome ligi kitų metų rugiapjūtės. Bet jei nespėdavo lenktyniuoti su debesimis, kurio paplūda uždama nuo miško artėdavo vandens siena, ir

jei sutkinis lietus, kaip pavasarį po polaidžio, apsemdavo pievas ir rugienas, kur dar gubose sužaliuodavo rugių laišakai, tada žinojome, kad duonelė, atmiešus rugienojų, vėl sugrįždavo į žemelę, aplenkusi mūsų burnas. Likdavo tik bulvės, grybai, obuoliai. Pusbadis pavasaris su pirmaisiais vieners triliavimais pažvelgdavo pro gryčios pavasarėjančius langus, mesdavo saulės spindulį, pempiu klidėjimą į paliegusią mūsų šeimą, ilgesingai laukiančią naujos rugiapjūtės. Ne, mes nebuvom buožės, nesamdėme nuolatinį tarnų, bet mano tėvas ir motina, kurmiai žemknišiai, nuo saulės patekėjimo iki laidos vasarą triūsėdavosi laukuose, kurių ežios iš vienos pusės paskėdavo pelkę, iš kitos — sustodavo prie beržyno. Beržai buvo gražūs, jų lapeliai mirgėjo saulėje, ir pavasario žalumai spinduliavo iš pievų, bet jie nekepejo duona, nei vilnijo kaip papilkėjęs palaimintas rugių laukas.

Mes dar buvome vaikai, o tėvas atrodė nuo neatmenamų laikų senas. Metų metai buvo jaugė jį kaip beržo rievės į kamioną, taip kad negali pastebėti augimo. Rodos, medžiai niekad nesikeičia, toks pats jų ošimas vasarą, toks pats šilts pavasarinis žalumai ir tie patys paukščių lizdai jį šakose, ta pati šarma juos lenkia žiemą prie žemės. Prisimenu, jis visada buvo kresnas, rūzokas, apkūnus, beveik moteriška krūtine, ežiuku kirptais, viršugalvyje apyskysčiais pelenu spalvos plaukais, vasarą apsilvėkęs, kaip beržo tošis, drobiniais trinityčiais, žiemą — sėrmėga, ar, šalčiui tviskinant, kailiniukais. Visą savo gyvenimą jis pėdino žingine, kaip ir jo arklys, skirtas plūgimui, ne lenktyne. Revas, lėtas, bet visada besisukinėjantis ties klijimui, tvartu ar beržyne, pjaunąs berželių šakas vantoms. Galvoju, kad tėvas nebuvo pasikeitęs nuo to laiko, kai jis tarnavo caro kariuomenėje, kai grįžo po Pirmojo

pasaulinio karo įdubusiais skruostais iš vokiečių nelaisvės, kai paėmęs į rankas botagą tvodavo vos plūga patempiančiam prakauliui arklui. Kitokio jo neprisimenu: jis neseno, buvo amžinas, rodos, aplenkta pasaulinių įvykių, okupacijų, karų, net mirties. Kaip jis išmoko skaityti ir rašyti lietuviškai, man nepavyko sužinoti. Gerai kalbėjo ir rašė rusiškai, nes prieš karą buvo lankeš rusų pradžios mokykla. Tėvas mėgo skaityti knygą ir laikraščius, kad pasislėptų nuo kasdienybės, kad sužinotų, kas dedasi pasaulyje. Išgirdavau jį kartais dainuojantį rusišką dainą apie Taganrogeje žuvusį kazoką, kur prie kapo skraidė balandžiai, žadindami jį iš miego.

Mano beraštė motina nemėgo tėvo dainų, vadino jį „rusku soldotu“. Gal juokais, o gal svetima kalba ją erzino. Jinai pyko, kam tėvas parsinešė iš „vainos“ nupjautu vamzdžiu ir tokia pat buožė rusišką šautuvą su geroka dėže šoviniu. Tėvas nemėgo ginklų nei karų, bet šautuvas, galvoju, gal buvo kadaise neperskiriama jo draugas, kaip kad dabar plūgas, akčios ar kirvis. Gal nuo jo priklausė jo gyvenimas ar mirtis. Tėvas vengė kalbėti, kokių būdu įsigijo tą šautuvą, naudojo jį pagąsdinti varnoms ar vanagai, kuris kaip didžiulis balnas, sklindydamas virš sodybos, taikydavo nusinėti viščiuką ar gaidį. Tas šautuvas trenkdavo taip garsiai, kaip haubica, o kulka galėjai matyti krentant už keliolikos metrų. Mes, vaikai, su baimė ir pagarba žvelgdavome į jį, pastatytą kampe prie pečiaus, bijodami paimti į rankas, tik retkarčiais paglostydami jo apmūsojusį plieną.

Mano tėvą vadindavo bolševiku, ypač špitolės davatkėlės, nes tėvas neidavo į bažnyčią. Ne jis vienas buvo toks mūsų apylinkėje. Šalia pavasarininkų, angelaičių, šaulių ir jau-

naliuvių veikė ir laisvamaniai. Jie niekur nebuvo susibūrę, bet visi juos pažino iš jų kalbų ir bažnyčios nelankymo. Ar jie buvo netikintys, nežinau. Kunigui kalėdojant, beveik nei vienas jų nenorėjo būti aplenkiamas, ir buvo didžiuliamis įžeidimas, jei klebonas su palaiminimu neužsukdavo į jų gryčią. Jie laikė save laisvamaniais, ne bedieviais, pašnekėdavo prieš kunigus ir apie jų „gaspadines“, gal ir ne taip blogai, kaip kai kurios iš davatkėlių. Mano tėvas priklausė jiems, nors iš tikrųjų nelankė bažnyčios dėl to, kad nenorėjo eiti į šventą vietą apsirėngęs prasioko rūbais. Prie pietų stalą dažnai užmirėdavo nusiimti kepurę, nesizėgnojo prieš valgį ir po jo. Iš pradžių skaitė *Socialdemokratą*, šiam sustojus — *Lietuvos ūkininką*, dažnai pagirdamas bolševikinę revoliuciją. Kalbėjo apie laisvę, brolybę, lygybę, apyskysčiu balsu užtraukdamas „Atsisakom nuo senojos svieto“ (Marsel-jete) arba iš Amerikos parvežtinę dainą „Ar žinai tu suvargusią šalį, kuri miega nuo amžių giliai“. Labiausiai tėvas piktino žmones, valgydamas su kepure. Niekas nevadino jo komunistu, nes tas vardas buvo mūsų svietimas arba per menkas keiksmazodis. Kas kita „bolševikas“, kuris skambėjo kaip vežikas, muzikas ar gruzavikas. „Štai valgo kaip balševikas su kepure“ — buvo paniekos žodžiai.

Mūsų motina buvo išdžiūvusi kaip juodalksnio šaka, smulkutė, trapi. Ir jinai mums, vaikams, atrodė sena nuo amžių amžinųjų, sirguliuojanti, vis bėganti, skubanti į daržus, bebėgdama išraunanti varnalėšą ar kitokią piktžolę, per rugiapjūtę susilenkus imanti rugius iš po dalgio, rišanti juos į pėdus arba stovinti šalia tėvo su dalgele dobilų lauke. Kiek jį galėjo ja pasukti, sirgdama dusuliu ir nuolat užsikosėdama! Jinai buvo nuolanki šeimos tarnaitė, visada užgožta šeimos šešėlio, nes

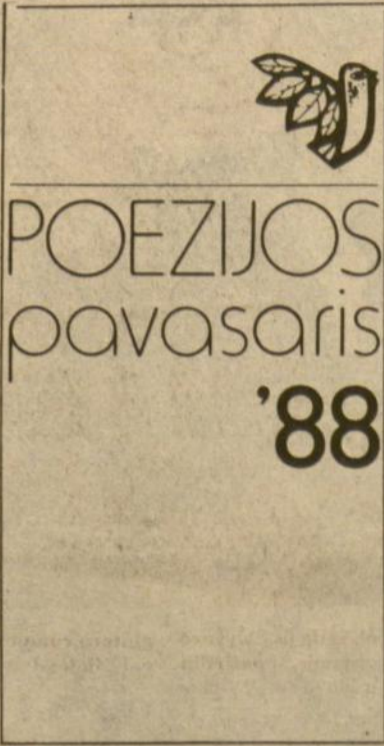
Naujasis „Poezijos pavasaris“ ir iliuzijų traukiniai

Šių metų *Poezijos pavasario* antologija ženklina istorinis lūžis. 1940 metų birželio mėnesį lietuvių poezija buvo uždaryta į totalitarinį rezervatą, kurį supo plačios uždraustos zonos. Kaip sargybinio durtuvu gruode, tapo aprėžtos ir temos, ir stiliai. Tironijos garbinimas virto aukščiausia poeto užduotimi. Savo batu primynusi poezijos veidą, naujoji ideologija skelbėsi gimdanti naują žmogų, naują visuomenę ir naują poeziją.

Didžiajam tironui mirus, tironija išliko, bet cenzūra sušvelnėjo. Ir į lietuvių poeziją sugrįžo intymūs išgyvenimai, istorinės ekskursijos, lyrinė meditacija. Tačiau ta vis erdvėjanti ir gražėjanti postalinė lietuvių poezija priminė erdvę namo, kuriame daugelis kambarių liko užrakinti; apie juos buvo nekalbama, nors iš jų buvo girdėti dejavimas ir sklido kraupus tvaikas. Kai lenkų, čekų, vengrų ir net daugelis rusų poetų žvelgė tiesiai į mūsų laikotarpio medūzos akis, lietuvių poetai kreipė savo žvilgsnį į gamtos prieglobstį ir klausėsi sielos virpėjimo.

Šiometiniame *Poezijos pavasaryje* lietuvių poetai pagaliau pradeda atidarinti uždraustųjų kambarių duris, atstatyti sąlyti su savo tautos pergvenimais, savo laikotarpio tragedija ir savo pačių atmintimi bei sąžine. Vidiniai cenzoriai gaista arba traukiasi į pensiją. Lietuvių poezija pagaliau susiliecia su kitu Vidurio-Rytų Europos tautų raštija. Paaikškėjo, kad lietuvių poetai nebuvo apsirgę amnezija – jie atsiminė, jautė, žinojo. Jų lūpas buvo užčiaupęs galingiausias totalitarinės santvarkos ginklas – paralyžuojanti baimė.

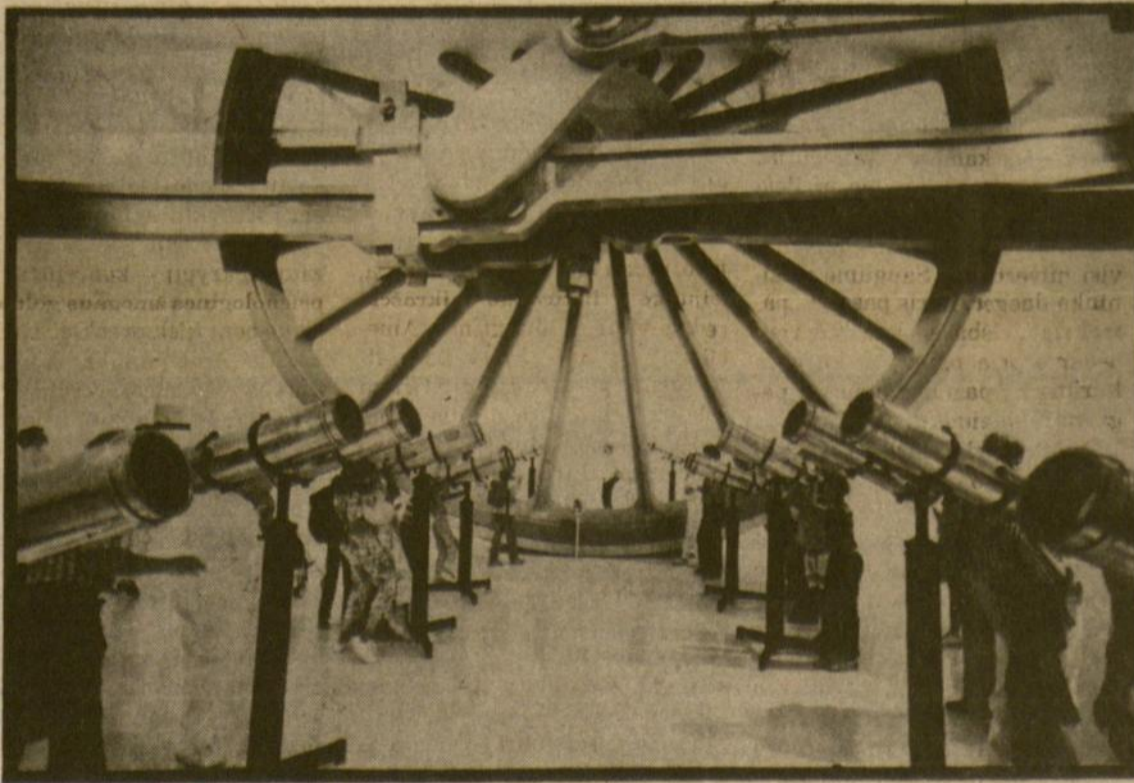
Nuo baimės besivaduojančių poetų posmai dabar nušviečia marksistinio-lenininio melo, teroro ir masinių išvežimų pasaulį. Kokie kreivi naujosios poezijos šviesoje atrodo pačioje *Poezijos pavasario* antologijoje ir oficialioje spaudoje tebeknibždančios genocidinės santvarkos apologetų aiškinimai ir išsisukinėjimai. *Literatūroje ir mene* antologiją recenzuojantis Kęstutis Nastopka dar tik prieš porą metų pasipiktinęs smerkė iševijos kritiką Rimvydą Šilbajorį už

„tarybinės“ literatūros vertinimą pro „aprūkusį iliuzijų langą“. Šiandien to paties Šilbajorio mintys Nastopkai „prasmingos“ ir priimtinos. „Naivu reikalauti iš autoriaus lojalumo komunistinei ideologijai“, aiškina Nastopka. Taip, labai naivu, ypač kai su Šilbajoriu po vienu antologijos stogu

susibūrę lietuvių poetai taip iškalbiai aprašo tos ideologijos tragiškas pasekmes lietuvių tautai. Nastopka turėtų šį klausimą atkreipti į save ir savo bendraminčius: šios patirties ir šių posmų akivaizdoje, ar ne naivu iš bet kokie lietuviu, svetur ar tėvynėje, reikalauti lojalumo komunistinei ideologijai? Ir ar ne bergždžias Nastopkos mėginimas pažaboti Liūnės Sutemos poemos „Vendetos“ žodžius, kuriais ji šaukiasi atpildo tautos skriaudėjams – „Viešpatie, neatleisk, / jie žinojo, ką darė – / Viešpatie, neatleisk, / nes žinau, ką darau“ – ir mėginti juos nukreipti vien į „stalinizmo funkcionierius“?

Poezijos pavasario poezija jau pradėjo atlikti švarinančią, aiškinančią funkciją. Antologijoje išspausdintame Valentino Sventicko straipsnyje cituojamos Juozo Macevičiaus poezijos charakteristika – „principo plienas“, „pilietinio atvirumo vėliava“, „kovingas aktyvizmas“ – jau primena mirusios kalbos hieroglifus, iš lenininės ir stalininės butaforijos pasiskolintus ženklus. Ir paties Sventicko konstatavimas, jog „nestatėme tiltų žmogaus pėdai ar mašinos ratams. j. p.

„Eso Roundhouse“ Expo '86 parodoje, Vancouver, rinkinio apie pasaulines ekspozicijas, vykusias Knoxville, Kanadoje – Algimanto Kezio nuotrauka iš jo fotografijų New Orleans, Vancouver ir Tsukuba (Japonijoje).

viską tvarkė tėvas, ją ir mus dažnai be reikalo aprėkdamas. Jinai taikėsi prie mūsų visų, buvo bekalbė, tyli, kaip vakarais tylūs medžių šešėliai, drungni, išsitiesę, plonyčiai. Tik kartkartėmis ji kreipdavosi į tėvą: „Tėvai, bent valgydamas nusiimk kepurę, ba visi tave vadina balšaviku“.

Ar labiau mylėjau savo tėvą ar motiną? Ar iš viso juos mylėjau? Kaime niekas meilės akivaizdžiai nerodo. Myli, bet gėdisi prisipažinti, kažkaip nevyriška, nebent prie kapo meilė išplaukia rauda, kaip staiga užklupusi lietaus pliaupa. Nenorėjome nei tėvams, nei dėdėms bei dėdienėms bučiuoti sugrūbusių rankų, išvagotų pamelusiomis venomis, atsiudodančių daržais ir dirvožemiu. Bučiuodavome nenoromis dėl to, kad reikia, kuo greičiausiai sprukdami į kiemą, atsipalaidavę nuo grubios rankos ir milo šūrskūstumo. Ir tėvai niekad mūsų neglostydavo, nes ir jiems buvo gėda prisipažinti, mylint vaikams. Meilė buvo atsti, niekada neapčiuopiama, lyg šūrskūstiu pakulnio siūlu nejučia rišanti šeimos narius. Kartais siūlas būdavo labai šūrskūstus, kartais suplonėdavo beveik iki trūkumo, tai vėl, kaip nenutrūkstama gija, skriejo žiemos vakarais motinos kalvarate. Dainoje meilė skambėjo tik apie mergelę ir bernelį, netektyje ji išplaukdavo, kaip iš ežero gelmės žuvis, rauda. Ant tėvo, motinos, dukros ar sūnaus kapo.

Tėvas pakalbėdavo prieš kunigus, net pasi-juokdavo iš jų jaunų šeiminkiu, tačiau be pykčio ar pavydo, sakydamas: „Ir jie kaip visi, ne iš kitokio molio lipdyti. Širdis – ne avis, žolės nepaduosi“. Nepyko, tačiau niekad nebučiuodavo kalėdojantiems kunigams rankos, buvo dosnus bažnyčios tarnams, špitolinikams, zakristijonui, vargonininkui, ubagams, o rugiapjūtės metu padienės davatkėlės tiesiog jį dievino. Duodavo daugiau, negu kad buvo

suderėta, niekad nenusukdavo, neapkalbėdavo, nepavadindamas jų nei senmergėmis, nei davatkėmis. „Dieve duok dangu, geras žmogus, kad ir bedievis“ – sakydavo. Mėgau tėvą dėl jo teisingumo ir teisybės ieškojimo, tos žaltvykslės pilko kaimiečio buity. Skriauda artimui jį sugraudindavo, sudrėkindama pilksvas akis. Skaitydamos laikraštį ar knygą, dažnai nubraukdavo sąrašą, šnypsdamas nosį; jautrus buvo blogiui, leidžiančiam šaknis į gyvenimo dirvožemį, kur dažniausiai kentėdavo nekaltasis. Gal ir būčiau pasitraukdamas iš Lietuvos išsinešęs tėvo-bedievio paveikslėlį, jei vieną žiemos vakarą nebūčiau išgirdęs tėvą pusbalsiu besimeldžiantį lovoje. Po kūčių vakarienės lango stiklai nakties sniego atšvaistė buvo baltai sustingę, tylūs, ir jis lovoje apsiklojęs kailinukais kalbėjo „Tėve mūsų“. Pajutau, kad mano tėvas buvo suaugęs ne tik su pieva, beržynu, vasaros ar žiemos vėjo siautėjimu, bet ir su už debesų pasislėpusia plyne, dvelkiančia mėlynu amžinybės gūsiu.

Užėmus kraštą bolševikams, tėvo ieškojimas teisybės sugludo kaip nukirsto juodalksnio šakos. Nejaudino jo nei raudonos gurguolės, nei raudonos vėliavos. Nebėdinau jis nei apie Taganrogėje žuvusį kazoką, nei „Atsisakom nuo senjojo svieto...“, nei Internacionale. Nebepažinau savo tėvo. Tyla įsimetė jo butin kaip piktžolės vasarajun, kaip tamsa saulės užtemime. Paskaitydavo *Tiesą* kaip ir anksčiau kitus laikraščius, bet tylėjo. Tik kartą išgirdau iš jo beveik užčiauptų lūpų: „Raudonieji nebe tie, kaip per revoliuciją“.

Pokario metai buvo numirėliškai nejuokūs Lietuvoje. Dieną ramu, o naktimis gaisrų

Tiesėm juos į kitą, vis šviesesni krantą!“, skamba kaip jau praeityje girdėtas „žudančios utopijos“ pateisinimas, niekuo nesiskiriantis nuo Lenino ar Stalino smurtą pateisinančių argumentų: santvarkos rėmėjai stengėsi kurti šviesesnę ateitį, genocidiniai praėities nusikaltimai, nors ir apraudotini, yra savaip prasmingi...

Siūlome padėti naujajai *Poezijos pavasario* tomą greta *Gimtojo krašto*, kuriame Algimantas Čekuolis tvirtina, jog „praėjusios epochos“ skriaudos žmoniškumui nebuvo lietuvių „gyvenimo esmė“; „Atstatėme... sugriautą Lietuvą. Industrializavome, elektrifikavome ją, plentais apjuosėme. Žmonės išsitiesė, išprusome...“ Ar ne groteskiškai skamba šie žodžiai šalia „Sibiro“ posmų? Tarsi lietuviui be genocidinės santvarkos nebūtų sugebėję plentų ištiesti ar išprusti? Ir Hitleris pastatė labai gražių plentų, bet jo santvarkos esmė tebėra Buchenwaldas ir Auschwitzas.

Poetas Antanas A. Jonynas *Poezijos pavasaryje* rašo apie „tuščius iliuzijų traukinius, riedančius į liūdintį Sibirą“. Tokie tušti iliuzijų traukiniai šiandien tebekursuoja Lietuvoje vis siaurėjančiais totalitarizmo teisintųjų bėgiais. Lietuvos kultūra, kaip vaizdžiai rodo *Poezijos pavasaris '88*, jau persėdo į kitą traukinį.

Danguolė Sadūnaitė

MŪSŲ NUOSAVAS „WELTANSCHAUUNG“

Danguolė Sadūnaitė

Bet tą uždavinį turėjome atlikti pačios vienos, savu laiku ir be Darželio išikišimo i mūsų gyvenimą.

2.

Iš tikrųjų tuomet, perėję per kelią, būtumėm atsidūrę ne kur kitur, o tiktai mūsų siaurame vyšnių sode, – (ten kur ankstyvą vasarą bolavo ramunių šeimynėlės!), su dažniausiai praugusia žole, ir tvora už jos.

1.

Kai kas nors pavadina mane namisėda, turiu nusišypsoti, – net ir nusijuokti – prisimindama tą vasarą, kai buvau šešerių.

Buvo jau vasaros pabaiga. Žydėjo astrai Mamos klomboje, kai kuris nors iš šeimos narių užsiminė, jog Sesutė ir mane išrašysią Darželin.

Ši žinia tiesiog mus pritrenkė.

Ypač aš, būdama šešerių, jaučiausi esanti, visą labo, per sena lankyti darželį, tad šis pasiūlymas atrodė man tikrai nerealus!

Argi tėvai nesuprato, kad mes: Sesutė ir aš jau turėjome susiformavusios savo nuosavą Weltanschauung, kurio nemanėme keisti!

Žinoma, kaip ir visi kiti jauni žmonės, norėjome ir mes pereiti per kelią ir – susipažinti su pasauliu . . .

Atsargumo dėlei, kuri laiką po šio pasiūlymo, Sesutė metėsi į slėpimąsi po lova. Kokių savišaugos priemonių aš ėmiausi, nebeatsimenu!

Namų autoritetas: tėvai, (AUTORITETAS gi, vis kuo nors linkęs rūpintis!)

dėl vienos ar kitos mums nežinomos priežasties, i Darželį išijungti mūsų daugiau nespaudė . . .

ir taip laimingos užsilikome namie.

3.

Neilgam. Išvengti mokyklos, deja, užtenkama gudrios nebuvom.

Ir kokios skausmingos, nesavos, tiesiog pažliugusios nuo sąsurų pirmosios dienos, joje . . .

Bet tai jau kita, rudens istorija; kai labai plonyčiai lietaus siūlai, gal ir per daug tampriai susiūva dangų su žeme . . .

niena, atgyvena, praėities sulūžęs žaislas.

Tėvą išvežė į Vorkutą dešimčiai metų. Išvežė ir mano brolių Joną, kaip besislapstantį rekrūtą. Motiną ir jaunelį brolių Antaną išvežė į Krasnojarską kolūkio darbams. Dabar visi jie mirė, išskyrus Antaną, prieš metus atvykusį į Vilnių mūsų bendram susitikimui. Nebepažinau jo, kaip ir jis turbūt mane. Vilniaus gelžkelio stotyje prieš mane stovėjo suvargęs senukas, kaip ir mano tėvas, apkūnus, žemas, kresnas, praplėkęs, su skystu gyvaplaukių tinklu viršugalvyje, pajudusiu, raukšlėtu veidu ir mėlynomis mūsų motinos akimis. Neradom kalbos lyg du svetimi žmonės.

Nežinojau tėvo ir Jono mirties aplinkybių. Iš ankstyvesnių laišku supratau, kad jie mirė badu. Dabar Antanas aiškino, kad brolis Jonas žuvo Vorkutoje, sumaitotas anglių konvejerio dantraučiu, o tėvas ten pat – plaučių uždegimu. Nežinojome, kur jie palaidoti. Greičiausiai Sibiro įšale. Ir kas paskutiniu momentu sužvilgo jų akių vyzdžiuose? Gal vienkiemis, kurio dabar nebėra, ar beržų šniokštamas vėjuje. Gal purienų geltonumas pavasario užlieto už mūsų ežios pelkė.

Dabar dažnai jį matau parapijos salėje, sėdinti ir besiklausanti paskaitininko žodžių, juodu numirėlišku kostiumu, neseniai prisikėlusį iš Vorkutos įšalo, pamėkliškai perskridusį sniegynus ir vandenį, nežinia kaip įžengusį į salę ir kaip išlinkusį. Žinau, kad iliuzija, žinau, kad aš niekad neprabilsiu į tą nepažįstamą žmogų, primenantį mano tėvą, kad nesugriaučiau iliuzijos, praėities, sapno tikrovės.

miškus ir ten mirti. Jauni ir seni. Bekotė „strielbą“, ištepęs alyva, svyniojęs į skudurus kaip pavainiki, tėvas užkasė beržyne, kalnelio smiltyse, kur anksčiau supildavo bulves žiemai. Valdžiai įsakius surinkti visus ginklus, jis neatidavė šautuvo. Jis jo nepalaidojo su visam. Atėjus metui, šautuvas turėjo prabusti kaip ir jo Taganrogėje kritęs kazokas. Tai galėjo suprasti tik toks senas kareivis, koks buvo mano tėvas. Gal jis juo nepyskino, bet vis dėlto buvo šautuvas su užtaisais. Atrodė kaip pliauka, senas geležies gabalas, kaip laužas, tačiau jame slypėjo kažkokia primityvi gyvuliška grėsmė nematomam priešui. Saugiau jautėsi ir mūsų prosenelis, pilkapyje užkastas su ietimi. Ramus jis galėjo miegoti, apvainikuotas akmenų žiedu. Taip ir mano tėvas užkasė ginklą kalnelyje. Dėl visa ko.

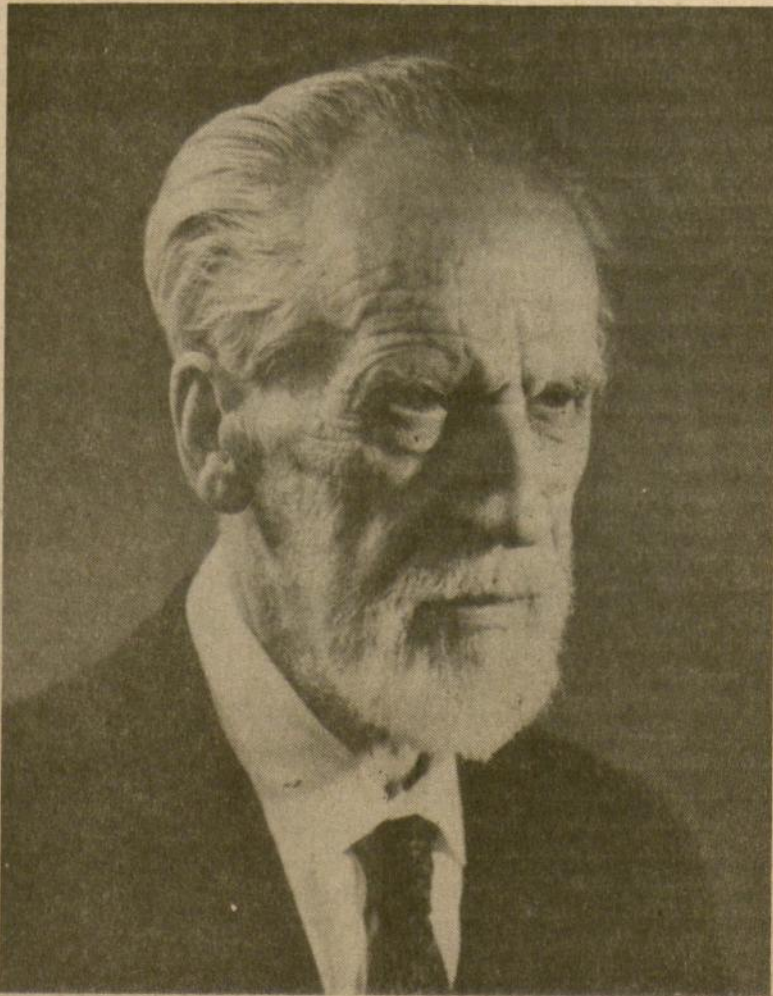
Raudonajai armijai reikalaujant rekrūtų, kaimo jaunimas bėgo slėptis į miškus. Vokietija gyveno paskutiniu atodūsiu, bet karas dar tęsėsi, ir niekas nenorėjo mirti dėl svetimų interesų. Miškuose pridrygo bunkerių, slėptuvių ir skurdo. Reikėjo ginklų. Partizanai nuginkluodavo raudonarmiečius ir stribus, susirasdavo pamiškėse pamestų vokiškų šautuvių ir kulkosvaizdžių. Tada ir mano tėvas nurodė kaimyno kalnelyje užkastą „strielbą“.

Trys vaikinai, nepatyrę, be karinio apmokymo, dar beveik vaikai, neseniai žaidę užkaltinį, policininkus ir vagis, mėtėsi apmėnimas, mušėsi su gretimo kaimo vaikais, ir viena begalvė „strielba“. Pamiškėje vienam kritus nuo stribo kulkos, du pasidavė ir išdavė tėvą, slėpusį tą „strielbą“. Nėgelbėjo nei motinos sąsaras, nei tėvo teisinimasis, kad šautuvas netikęs kariniam tikslui, o tik pabaidyti varnai ar vanagui, sklendantčiam virš klojimo ir tykančiam nutverti viščiuką. Garsas, taip. Stiprus, bet tik garsas, ir daugiau nieko. Se-

Raginama reabilituoti Biržišką ir Krėvę

Rugpjūčio 13 d. *Komjaunimo tiesoje* išspausdintas Algimanto Liekio straipsnis, kuriame svarstoma priežastis, dėl kurių profesoriai Vincas Krėvė-Mickevičius ir Mykolas Biržiška buvo pašalinti iš LTSR Mokslo akademijos tikrųjų narių kaip tėvynės išdavikai. Galima pridurti, kad Mokslo akademijos viceprezidentas Juozas Žiugžda net sustiprino pasmerkimą, teigdamas, kad Krėvė ir Biržiška ne tik „išdavė lietuvių tautą“, bet „ir patys save išsibraukė iš lietuvių tautos tarpo“. Liekis siūlo reabilituoti šiuos garbingus mokslininkus, panaikinti gėdingą Stalino laikų nutarimą. Gal net reikšmingesnė Liekio užomina, kad nėra duomenų, jog nacių okupacijos metais profesorius Biržiška, taktininkavęs naciams. Jis liko ištikimas Lietuvos nepriklausomybės idealui, nepitarė Lietuvos įjungimui nei į Sovietų Sąjungos, nei į Vokietijos sudėtį. Dar priduriama, kad „tokios pozicijos laikėsi ir nemaža dalis ne tik mokslinės inteligentijos, bet ir valstietijos ir darbininkijos“. Liekio straipsnis yra bene pirmas ženklas, kad pagaliau įvyks seniai pažadėtas nekomunistinės antinacinės rezistencijos pervertinimas, kad bus atsakoma tikrovės neatitinkančios tezės, kad tie, kurie nerėmė komunistų, faktiškai talkininkavo hitlerininkams.

Profesorai Krėvė ir Biržiška ilgą laiką buvo ypatingi komunistų partijos taikiniai. Krėvė – dėl savo atsiminimų apie pokalbius su Molotovu 1940 m. liepos 1 dieną, tai yra, gerokai prieš rinkimus į Liaudies seimą, per kuriuos Molotovas atvirai pareiškė, jog Lietuva bus įjungta į Sovietų Sąjungą. Mykolas Biržiška

Mykolas Biržiška (1882-1962)

Nuotrauka L. Kanto

ka suvaidino svarbų vaidmenį, rengiant 1943 m. balandžio 5 d. lietuvių konferenciją, kurioje buvo raginama įsijungti į kovą prieš bolševizmą. Krėvės ir Biržiškos niekinimas prasidėjo vos karui pasibaigus. Pirmame Tarybų Lietuvos inteligentų suvažiavime 1945 m. liepos 10 dieną Justas Paleckis smerkė „tuos inteligentų vardą suteršusius pašlemėkus, kurie prikišo savo dvylėkį priestarybinėje ge-

belsinėje propagandoje, kaip kad išdavikas Dovydenas, įvairūs senkai, petrėnai, merkėliai, būdai ir panašūs... Mūsų rankose yra liūdno atminties ostlandinės „lietuvių tautos tarybos“ posėdžio protokolas. Tame posėdyje išdavikui Mykolui Biržiškai pirminkaujant, buvo svarstomas vokiečių komisarų reikalavimas suorganizuoti lietuvių legionus vokiečių armijoje“. 1946 m. gegužės 28 d. *Tiesa* išspausdino CK

sekretoriaus Kazio Preikšo straipsnį, kuriame rašoma: „Nemažesnę žalą atnešė mūsų tėvynei ir tautai savo išdavikiškais darbais pasidavęs vokiečiams fašistams ir prof. Mykolas Biržiška, kuris stovėjo gėdingos Rentelno tarybos priešakyje. Išdaviko keliu nuėjo ir prof. Krėvė-Mickevičius, užmiršdamas savo Margirį, savo Šarūną ir padėdamas vokiečiams grobiškams – vokiečiams ir amžiniams lietuvių tautos priešams šmeižti Tarybų valdžią ir smaugti mūsų liaudį“.

Profesorai Krėvė ir Biržiška pergyveno šiuos išpuolius. 1946 m. gruodžio mėnesį Krėvė rašė Biržiškai: „Gal jau esi, p. Rektoriau, skaitęs, kad mudu su Jumis esame išbraukti iš akademijos narių skaičiaus ir paskelbti liudies priešais. Taigi tikėtis grįžti Lietuvon greitu laiku netenka svajoti“. 1948 m. į Vokietiją buvo pasiūsta Lietuvoje išspausdinta knygelė *Mokslininkų žodis*, kuriame į Vakarus pasitraukusieji mokslininkai buvo kviečiami sugrįžti Lietuvon. Tačiau Krėvės ir Biržiškos pavardžių joje nebuvo. Krėvės pavardė buvo išmesta iš viešojo Lietuvos gyvenimo, knygų, mokyklų, literatūros istorijos. 1948 m. liepos 18 d. Krėvė rašė, kad „užmiršimui mane pasmerkė ir bolševikai, konfiskavė ir sunaikinę mano veikalus ir uždraudė nors vienu žodžiu apie mane prasitarti“. Kitame laiške Krėvė, pastebėjęs, kad apžvalginėje kalboje apie lietuvišką knygą Korsakas jo neminėjęs, rašė: „Taigi esu tarybininkas Lietuvoje miręs. Visgi tikiuosi, kad nesu miręs, ar geriau pasakius – kaip ir nebūvęs, tikrai Lietuvai, lietuviškai Lietuvai“.

Vincas Krėvė (1882-1954)

Nuotrauka Balio Raugo

Po Stalino mirties Biržiška ir Krėvė buvo toliau smerkiami. Kolektyviniai neva moksliniame veikle *Hitlerinė okupacija Lietuvoje* Julius Butėnas piktai puolė prof. Biržišką, teigdamas, kad savo visuomenine veikla Biržiška atkakliai siekė tapti Lietuvos prezidentu, tarnavo kaiseriniams okupantams, vėliau Hitleriui. Istorikas Algirdas Rakūnas knygoje *Klasių kova Lietuvoje 1940-1951 metais* taip pat puola jau minėtą 1943 m. konferenciją, tvirtindamas, kad jos išrinkta taryba „talkininkavo hitlerinėms okupantams, panaudojant krašto ūkį ir žmones grobi-

kiško hitlerinės Vokietijos karo interesams“. Liekis pirmasis ragina reabilituoti profesorius Vincą Krėvę ir Mykolą Biržišką, tuo pačiu siūlydamas nuodugnai pervertinti antinacinę rezistenciją, atsakyti polinkio smerkti tuos, kurie ieškojo trečio kelio tarp hitlerinės Vokietijos ir stalininės Sovietų Sąjungos. Iki šiol tarybiniai istorikai ir propagandistai teigė, kad tie, kurie nerėmė komunistų ir sovietinių partizanų, objektyviai rėmė Vokietiją. Pasak jų, kiekvienas lietuvis turėjo spręsti, ar eis su komunistais, ar su vokiečiais.

K. G.

Dr. Pranas Germantas-Meškauskas

(Atkelta iš 2 psl.)

mėn. iš 15 į 16 d. naktį jis buvo areštuotas ir perėjęs įvairius kalėjimus buvo nuvežtas į Stutthofio koncentracijos stovyklą.

Koncentracijos stovykloje, kaip kun. Stasys Yla savo veikle *Žmonės ir žvėrys Dievų miške* sako, dr. Pranas Germantas iš pradžių buvo vienišas, mažai kalbėdavo, draugų neturėjo, daug galvodavo. Iškilus diskusijoms, Germantas sakė: „Politika

esanti reali kova. Priemonės turinčios būti tokios, kokias priešas naudoja. Diktatūra esanti vienintelė protinga valdymo forma – sistema“. Kaip keitėsi jis, pradėjęs dirbti atsakingą darbą okupacijos sąlygomis, taip keitėsi jis ir koncentracijos stovykloje. Kun. Stasys Yla tam pačiam savo veikle rašo, kad dr. Germantas grįžęs į tikėjimą, atlikdavo išpažintį ir ateidavo išklausti mišių. Jis stengėsi būti kitoks, pasikeisti.

Karo frontui artėjant, kaliniai iš koncentracijos stovyklos buvo evakuojami. Kalinių evakuacinėje eisenoje, visokius trūkumus ir sunkumus patiriant, dr. Germantas buvo išrinktas kalinių grupės vadu, nes jis mokėjo priėti prie vokiečių. Būdamas grupės vadu ir mokėdamas susikalbėti ir įtikinti vokiečius, lydėjusius tuos kalinius, dr. Germantas labai daug padėjo savo draugams kaliniams. Kun. Stasys Yla vėl sako: „Jeigu mes kiti išlikom gyvi ir dar pajėgūs pakelti tolimesnius sunkumus, tai didele dalimi yra mūsų grupės vadovo dr. Germanto nuopelnas“. Toliau kun. Yla sako: „Dažnai dr. Germantas užmiršdavo ir pavalgyti, kun. Lipniūnas, to paties katilėlio draugas, turėdavo jį ieškoti, beveik priversti, kad savo dalį bulvių suvalgytų. Dr. Germantas atrodė sunykęs ir suvargęs, daugiau negu mes, bet patenkintas, kad gali veikti ir kad visa tai neina veltui“. Visus savo žygius irėjimus norėjęs nuspręsti savo grupės kalinių balsavimu. Jo diktatūriniai nusiteikimai pranykę ir jis pasidaręs tikru demokratu.

Kelionėje dr. Germantas organizavo iš kalinių drabužius ir kaimuose keisdavo į maistą. Tie drabužiai buvo nešvarūs, utėlėti. Germantas ir kun. Lipniūnas užsikrėtė dėmėtąja šiltine, kuri paaiškėjo po dviejų savaičių, ir jiems nebebuvo gali na padėti. Po kelionės ratu dalis kalinių buvo gražinti atgal į Stutthofio stovyklą, jų tarpe ir dr. Germantas, jau sergantis. Jis ten ir mirė. Kūnas buvo sudegintas Stutthofio koncentracijos stovyklos krematoriume. Lietuviai papirko krematoriumo tarnautoja, gavo pelenus, ir jie vėliau buvo išgabenti į laisvę. Dr. Prano Germanto pelenai palaidoti Kopenhagos kapinėse, katalikų sekcijoje, Danijoje. Tai trumpa dr. Prano German-

tė-Meškausko ir jo veiklos apybraiža. Savo šį straipsnelį noriu užbaigti prof. Juozo Brazaičio (*Raštai*, VI, p. 373) dr. Prano Germanto-Meškausko apibūdinimu. Jis taip rašo: „Vokiečių okupacijos metais pro smulknius kvilinginius negausius asmenis iškyla Konrado Valenrodo dvasia Prano Germanto-Meškausko asmenyje. Jis buvo Vokietijoje ir jautėsi esąs nacinio galvojimo. Jis norėjo nacizmą perkelti į Lietuvą. Pats atsiradęs Lietuvoje ir virdamas rastoje kovos bei heroizmo dvasioje, virto karštu Lietuvos patriotu. Tada, dengdamasis nacizmo skraiste, kaip švietimo tarėjas jis herojiškai gynė lietuvių moksleivių bei studentų reikalus iki pasiaukojimo ir mirties kacetė. Tai retos dvasios kovotojas“.

Kunigas – mėgėjų teatro aktorius

Buvo laikas, kai iševijęs lietuvių parapijose pasirodydavo mėgėjų grupės su savo religiniais, patriotiniais ir kitokiais vaidinimais. Dabar tas reikalas apmiręs, Chicagoje net nebeturime nė savo profesionalų teatro, išskyrus aktyviai besireiškiantį Antrą kaimą. Bet pačioje Chicagoje yra parapijų, kur veikia mėgėjų teatras. Viena iš tokių vietų yra miesto pietvakariuose esanti stambi amerikiečių Šv. Simforozos parapija. Čia yra kun. Tom Wirtel 1984 metais įsteigta vadinama Symbadors organizacija. Jos pavadinimas pagal viduramžių trubadūrus. Jos tikslas ugdyti žmonėms džiaugsmą nešančius talentus. Ji reiškiasi išvykomis, susirinkimų programomis, kur pasirodo muzikos, šokio, rankdarbių talentai. Jie puoselėja fotografiją, bet gal pats reikšmingiausias jų užmojis – teatras. Kasmet dabar pastato kokią operetę, miuziklą, smagų vaidinimą. Kadangi organizacijai priklauso ir tėvai, ir

Būkime pažįstami

Margučio koncerte, kuris rengiamas spalio 2 dieną Jaunimo centre, Chicagoje, programa atliks daugeliui nematyti ir negirdėti dainininkai. Vienas jų – Edward Zelnis – tenoras. Jis gimė Chicago miesto pietinėje dalyje, prie 73-cios ir Winchester. Vaikystėje susižavėjo muzika. Pirmiausia pianinu, o paskui dainavimu ir kompozicija. 1980 metais baigė muzikos mokslus Northwestern universitete bakalauro laipsniu.

Teko jam gastroliuoti Vakarų Europoje, kur su Southwest Radio simfoniniu orkestru atliko nemažai koncertų Vakarų Vokietijoje ir Šveicarijoje. Priklauso Chicagoje veikiančiai profesionaliai barokinės muzikos grupei ir Grand Parko profesionaliam chorui. Atlieka tenoro partijas Light Opera Works Evanstone.

Edward Zelnis gyvai reiškiasi muzikos kompozicijoje. 1980 m. gavo Joseph Jefferson premiją už originalios muzikos parašymą „The Dick Gibson Show“. Nuo 1986 m. dirba kaip kompozitorius ir muzikos direktorius WMAQ-TV, ruošiant vaikams skirtą „Our Place“ programą. Yra paruošęs muziką Katalikų televizijos kabeliniam tinklui. 1984 m. buvo pakviestas sukurti muziką, pagrįstą John Kennedy Toole romanu *A Confederacy of Dunces*. Šis veikalas buvo pastatytas Louisiana State University, Baton Rouge. Taipgi yra sukūręs

vaikai, jiems netrūksta žmonių ir talentų.

Šiomet jie pastatė miuziklą ar, galima vadinti, operetę, „Fiddler on the Roof“. Kaip pastatymo režisierė Bridget Balletto programos leidinyje aiškina, veikalas jiems patiko, kadangi išryškina Dievo tautos tradicijų pomėgi, o mes tradicijų gerbėjai ir mylėtojai, – rašo ji.

Edward Zelnis

muziką ir dirigavęs „Cyrano de Bergerac“ pastatymui Chicagos Goodman teatre.

Edward Zelnis kaskart plačiau reiškiasi dirigavime. Jam teko diriguoti „The Sorcerer“ (Gilbert ir Sullivan), „The Grand Duchess of Gerolstein“ (Offenbach), „The Gondoliers“ (Gilbert ir Sullivan), „She Always Said Pablo“ (Thomson), „I Pagliacci“ (Leoncavallo).

Būtina paminėti ir Edward Zelnio ilgokai užtrukusį bendravimą su dainininke Eartha Kitt. Jis akompanavo ir dirigavo jos koncertams Carnegie Hall, Madison

Square Garden, televizijos pasirodymams, o taip pat koncertams Šiaurės ir Pietų Amerikoje.

Edward Zelnis didžiulioji savo lietuviška kilme ir mielai sutiko atlikti programą Margučio rengiamame koncerte. Tame pačiame koncerte, kuris bus spalio 2 dieną, pirmą kartą išgirsime Julianne Barnes, kuri taipgi yra lietuvių kilmės. Dainuos ir Algis Valiūnas, kuris jau yra pažįstamas Margučio rengiamų koncertų lankytojams. Dainininkams akompanuos Manigirdas Motekaitis. p. ptr.

Veikalas nelengvas pastatyti, nes jame daug grupinių, solo, duetų dainų, yra lengvo baletto šokių. Vaiduoja Rusijos izraelitų Anatevos kaimelį, kur jie gyvena, dirba, tuokiasi pagal savo tradicijas, kol juos caro žandarai ištreimia. Šis kūrinys dar daug kur statomas ir Symbadorų grupė turėjo sumokėti jo kūrėjams 700 dol. honoraro už du

pastatymu. Vaidino artimojo miesto mokyklos erdvioj salėj.

Pastatymui buvo sutelkta net 80 vaidintojų. Senesniųjų ir vaikų. Pagrindinį vaidmenį gavo parapijos vikaras kun. Tom Wirtel, ir gerai išvežė. Stiprus vaidyboje, balsas atitinkamas, o ir rolė – svarbi ir ilga.

Juoz. Pr.

Eleonora Marčiulionienė

Motina ir dukte Nuotrauka Jono Tamulaičio

Vakar, rugsėjo 16 dieną, Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, buvo atidaryta dail. Eleonoros Marčiulionienės keramikos meno darbų paroda, kuri vyks iki rugsėjo 25 dienos.